

17. Телия В. Н. Деконструкция стереотипов окультуренного мировидения во фразеологических знаках / В. Н. Телия // Речевые и ментальные стереотипы в синхронии и диахронии. – М. : Ин-т славяноведения РАН, 1999. – С. 87–93.

18. Chandler Daniel. The Sapir – Whorf Hypothesis / Daniel Chandler // Website of University of Wales, Aberystwyth. – Режим доступу : <http://visual-memory.co.uk/daniel/Documents/short/whorf.html>

Слабуз В. В. О начале лингвокультурологического подхода к освещению проблем взаимодействия языка и культуры и его ориентация на лингвокультурологическую ономографию.

Аннотация

В статье речь идет о начале лингвокультурологического подхода к освещению проблемы взаимодействия языка и культуры и его ориентации на лингвокультурологическую ономографию. Доказывается важность словарей имен собственных, которые опираются на культуроведческие традиции. Автор подчеркивает необходимость нового, оригинального не необычностью, а комплексностью подхода к описанию бесценных сокровищ мировой культуры, аккумулированных в собственных именах, учитывая уже накопленные достижения и сложившиеся традиции.

Ключевые слова: культура, лингвоисториографический, лингвокультурологический, лингвокультурология, язык, оним, ономография.

Slabouz V. V. About the beginning of the linguistic and cultural approach to the coverage of the interaction of language and cultural and its focus on linguoculturalogical onymography.

Summary

The article presents the material about the beginning of linguistic and cultural approach to the coverage of the interaction of language and cultural and its focus on linguoculturalogical onymography. There are also the informational materials and ideas about linguoculturology in world's, first of all, Slavic linguistic study. While discussing the problems of the definition of the approach there has been paid attention to the viewpoints by N. D. Arutyunova, V. V. Vorobyov, C. H. Vorkachek, V. V. Krasnykh, Yu. S. Stepanov, V. M. Teliya and many other scientists it is common knowledge that the sphere of the linguoculturalogical investigations is one of the directions of studying language in its tight connection with culture. Among the linguists who studies the problems of culturology there exist different viewpoints on even the problem of its self-independence. The existence of this direction in linguistics and its success have contributed to the comprehensive understanding of the problems related to the tasks of the linguocultural orientation of onymography as a direction of lexicography. The presence of differences in the interpretation of even the basic provisions of linguistics, from our point of view, shows, on the one hand, the youth of this area of philological research; on the other hand, it is the evidence of the active search of many researchers. In the article, it is also proved the importance of the dictionaries of proper names that are based on the cultural traditions. The author underlines the necessity of a new original approach to the description of the priceless treasures of the world culture, accumulated in proper names, taking into account the already accumulated achievements and traditions.

Key words: culture, linguohistoriographic, linguoculturalogical, linguoculturology, language, onym, onymography.

УДК 81'42'44: 811.111/161.2

**Славова Л. Л.,
доктор філологічних наук, доцент
кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
E-mail: slavova_l@mail.ru**

**КУЛІНАРНА МЕТАФОРА В АМЕРИКАНСЬКОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ
ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**

У статті проаналізовано кулінарну метафору в американському та українському політичному дискурсі. Певна відома людині концептуальна галузь має конкретну характеристику та відображається у концептуальній метафорі. Кулінарна метафора базується на декількох «моделях досвіду». Основу фізіологічної моделі світу утворює інформація, що надходить від органів чуття людини. Вони підлягають аналізу як модальності та субмодальності кулінарних метафор.

Ключові слова: концептуальна (когнітивна) метафора, метафорична модель, політичний дискурс, фрейм, модальність, субмодальність.

Постановка проблеми. У складі національної картини світу чільне місце займає система метафоричних моделей. **Актуальність** дослідження зумовлена спрямованістю лінгвоконцептуальних студій на встановлення ключових концептів, образів відповідної лінгвокультури. Аналіз метафорики допомагає встановити такі специфічні образи. **Мета** статті полягає у визначенні структури кулінарної метафоричної моделі в американському та українському політичному дискурсі. **Об'єктом** дослідження є одиниці вторинної номінації, що виступають вербалізаторами метафоричних моделей. **Предметом** дослідження є особливості функціонування зазначених одиниць на позначення реалій суспільно-політичного життя та діяльності громадських діячів в американській та українській лінгвокультурах.

Виклад основного матеріалу. Система концептуальних метафор є узагальненим досвідом взаємодії людини з навколишнім світом [1, с. 9]. Метафоричні моделі конкретної мови у певних аспектах відбивають сучасний стан суспільства, національну культуру та національний менталітет, в інших – типові для «західного» культурного простору, а по-третє – мають загальнолюдський характер [7, с. 182]. Оскільки система метафоричних моделей є важливою частиною національної картини світу, то аналіз метафорики відповідної лінгвокультури має встановити специфічні образи в американській та українській політичній дискурсивній практиці.

Термін «концептуальна метафора» увійшов у науковий обіг завдяки роботі Дж. Лакоффа і М. Джонсона [9]. Розрізняють три типи метафор [10; 11]:

1) **онтологічну** – метафори сутності та субстанції;

2) **орієнтаційну**, що надає поняттю просторову орієнтацію. Вектори «угору – уперед – праворуч» мають позитивну оцінність, а вектори «униз – назад – ліворуч» – негативну. Це яскраво показують міфологічні словники, словники символів [12; 13]. Серед базових концептуальних метафор слід виділити проаналізовані метафори ПРОСТОРУ, зокрема протиставлення верху та низу, яке є особливо значущим у політичній сфері і реалізується в опозиціях вищості/нижчості у суспільній ієрархії;

3) **структурну**, коли одне поняття структурно метафорично упорядковується у термінах іншого, тобто інтегрує сферу-джерело та сферу-ціль [8, с. 35].

Метафора «**каналу зв'язку / передачі інформації**» є процесом комунікації як рух смислів, які «наповнюють» мовні вирази (вмістища) «каналом» зв'язку, що зв'язує мовця і слухача.

Метафора «**контейнер**» представляє смисли як «наповнення контейнерів» конкретних мовних одиниць.

Система метафоричних моделей як важлива частина національної мовної картини світу, національної ментальності [7, с. 131] тісно пов'язана із соціально-політичними реаліями. Метафорична модель не як стабільна поняттєва сфера-джерело з усіма можливими зв'язками її елементів (А. М. Баранов [1] та Ю. М. Караулов [3]), а як динамічна структура [5] розкриває когнітивний механізм утворення метафори, тобто демонструє взаємодію сфери-джерела та сфери-цілі. Концептуальна метафора не тотожна метафоричній моделі. Вона є ментальною операцією, яка породжує нове знання, а метафорична модель лише віддзеркалює цей механізм [6].

На основі семантики метафор можна вивчати політичну історію країни, на основі розповсюдженості тих чи інших метафоричних моделей – скласти уявлення про ситуації, у якій вона опинилася [2, с. 71]. Концептуальна метафора синтезує пізнавальні процеси та мовну компетенцію не тільки окремої особистості, а й усієї лінгвокультурної спільноти.

У концептуальній метафорі певна відома людині концептуальна галузь має конкретну характеристику. Існують визначальні риси концептуальної метафори. Певну функцію когніції виконує будь-яка метафора, проте концептуальна метафора: 1) актуальна станом на нинішній день, 2) проводить експансію ділянок навколишньої дійсності – має похідні, 3) продуктивна, 4) загальнозрозуміла та ін.

Кулінарно-гастрономічна модель. Політика і суспільне життя нагадують процес приготування та прийому їжі. Сфера-джерело є **cookery**:

1. (*Cookery*) *the art, study, or practice of cooking.*

2. (*Cookery*) *US a place for cooking* [15].

Cooking – 1) the process of preparing food; 2) food that has been prepared in a particular way [16, p. 256].

Спільними семами, що слугують семантичною основою для метафоричного переносу назви, є *cooking, food, ingredients*.

Метафорична модель «суспільно-політичне життя – це кулінарія» (нараховує 100 метафоричних контекстів) включає такі компоненти фрейму:

– **їжа, страви** (*a chocolate-covered strawberry, beef*): *«I call him a chocolate-covered strawberry, because he's hard on the outside and soft on the inside»* [24]; *Mitt Romney on Obama and Clinton: It's a beef, not a bromance* [25];

– **якість їжі / напоїв** (*poison, toxic*): *«I think the politics are toxic for the Democrats either way»* [22];

– **смак** (*taste, bitter*): *Obama and House Republicans Offer Taste of Renewed Fight Over the Debt Ceiling* [23]; *Costly legal, legislative and political battles in the last decade have left the National Rifle Association with a \$100 million deficit, reopening a bitter debate within the group about how it manages its money* [21].

Структура фрейму *Cooking* включає такі позиції: 1) актант-об'єкт (*foodstuff, dishes*); 2) властивості актант-об'єкту (*poison, taste, toxic, bitter*).

Зазначений фрейм реалізується через декілька термінальних вузлів, один з яких характеризує намір прийняття їжі, а інший – конкретизує процес її поглинання. Вживання кулінарних метафор є поширеним явищем для відтворення політичних процесів у ЗМІ. Зокрема, на позначення змін у політичних стосунках використовуються характеристики харчових продуктів, що є небезпечними для подальшого існування (*poison, toxic*).

Кулінарна метафора базується на декількох «моделях досвіду». Зокрема, представлена медична модель, яка вказує на небезпечність для здоров'я певних речей (*poison, toxic*). Важливим складником цього процесу є зоровий образ як засіб стимуляції. Кулінарна метафора ґрунтується на моноmodalності «смак, відчуття» (*taste, bitter*).

Таким чином, компонентами фрейму в американському політичному дискурсі є: 1) їжа, страви (*achocolate-coveredstrawberry, beef*); 2) якість їжі (*poison, toxic*); 3) смак (*taste, bitter*).

Метафорична модель «суспільно-політичне життя – це кулінарія» (нараховує 83 метафоричні контексти) включає такі компоненти фрейму:

– **кухонне приладдя** (*м'ясорубка, чаша, терези*): *Усе відбулося для країни на краще — досвіду політичної м'ясорубки [...]* [18];

– **їжа, страви** (*пиріг, льодяники, вершки, ковбаса, борщ, часник, кефір, шоколад, баунті, снікери*): *Закарпатський політичний пиріг розрізали на виборчі округи* [19]; *«Вершки» відмінюються* [17]; *Потім жодними льодяниками не відкупилися б* [18] (у зазначеному контексті обіграється вираз *підкупити цукерками*); *Взагалі, без мовного питання українська політика буде занадто стерильною. Це все рівно, що борщ без часнику* [20] (політика концептуалізується як борщ, а мовне питання – як часник);

– **смак, апетит** (*присмак, солодка парочка, солодкі зустрічі, апетит*): *Присмак ізоляції, або Сподівання Банкової на Євро-2012 не виправдовуються* [19]; [...] *майбутній лідер іще не мав, провінційне бачення ситуації напевне цезалишалось, а цинізм і апетити північного сусіда ніколи не послаблювалися* [18].

В українських ЗМІ політична сфера метафорично моделюється за допомогою кулінарної метафори (*присмак, політичний пиріг, солодка парочка, солодкі зустрічі, вершки, льодяники, апетит*). Апетит асоціюються із бажанням і зацікавленістю до певного виду діяльності, пиріг співвідносять із владою та матеріальним збагаченням її представників.

Висновки. Таким чином, модель «суспільно-політичне життя – це кулінарія» нараховує 100 метафоричних контекстів в американському політичному дискурсі та 83 – в українському.

Семи, що слугують семантичною основою для метафоричного переносу назви у американців: *cooking, food, ingredients*; в українців: *їжа, обладнання для приготування*. Компонентами фрейму в

американському політичному дискурсі є: 1) їжа, страви (*achocolate-coveredstrawberry, beef, pork-barrelprojects*); 2) напої (*energymix, prairiefire*); 3) якість їжі / напоїв (*poison, toxic*); 4) смак (*taste, bitter*). Компонентами цього ж фрейму в українському політичному дискурсі є: 1) кухонне приладдя (*м'ясорубка, чаша, терези*); 2) їжа, страви (*політичний пиріг, льодяники, вершки, ковбаса, борщ, часник*); 3) смак, апетит (*присмак, солодка парочка, солодкі зустрічі, апетит*).

Оснoву фізіологічної моделі світу утворює інформація, що надходить від органів почуттів людини. Вони підлягають аналізу як модальність та субмодальність кулінарних метафор. Аналіз кулінарної метафори дозволив зафіксувати такий тип чуттєвих модальностей, як результат стимуляції – **полімодальність**, що передбачає утворення кулінарної метафори на основі стимуляції одного домінуючого органу чуття (смакові рецептори): *солодка парочка, солодкі зустрічі*. Перспективаподальших досліджень полягає в аналізі інших продуктивних метафоричних моделей політичного дискурсу на матеріалі різноструктурних мов.

Список використаної літератури

1. Баранов А. Н. Предисловие редактора / А. Н. Баранов // *Метафори, которыми мы живем* / Дж. Лакофф, М. Джонсон ; пер. с англ. А. Н. Баранова. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – С. 7–21.
2. Виноградов В. В. О художественной прозе / В. В. Виноградов. – М. ; Л. : Наука, 1930. – 186 с.
3. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1987. – 263 с.
4. Кочеткова Т. В. Языковая личность носителя элитарной речевой культуры : автореф. дисс. ... д-ра филол. наук : 10.02.01 – рус. язык / Т. В. Кочеткова. – Саратов, 1999. – 53 с.
5. Кудрявцева Л. О. Сучасні аспекти дослідження мас-медійного дискурсу: експресія – вплив – маніпуляція / Л. О. Кудрявцева, Л. П. Дядечко, О. М. Дорофеева та ін. // *Мовознавство*. – 2005. – № 1. – С. 58–66.
6. Симонов П. В. Высшая нервная деятельность человека: мотивационно-эмоциональные аспекты / П. В. Симонов. – М. : Наука, 1975. – 173 с.
7. Чудинов А. П. Политическая лингвистика / А. П. Чудинов. – М. : Флинта: Наука, 2006. – 256 с.
8. Lakoff G. Metaphor and War: The Metaphor System Used to Justify War in the Gulf [Electronic resource] / G. Lakoff. – Access mode : http://lists.village.virginia.edu/sixties/HTML_docs/Texts/Scholarly/Lakoff
9. Lakoff G. *Metaphors We Live By* / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago : University of Chicago Press, 2003. – 276 p.
10. Lakoff G. *Philosophy in the Flesh: the Embodied Mind and Challenge to Western Thought* / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago : University of Chicago Press, 1999. – 624 p.
11. Lakoff G. *The contemporary theory of metaphor* / G. Lakoff // *Metaphor and thought*. – [edited by Andrew Ortony]. – Cambridge : Cambridge University Press, 1993. – P. 203–251.
12. Керлот Х. Э. *Словарь символов* / Х. Э. Керлот ; [отв. ред. С. В. Пролеев]. – М. : REFL-book, 1994. – 608 с.
13. Купер Дж. *Энциклопедия символов* / Дж. Купер. – М. : Золотой век, 1995. – 401 с.
14. Тлумачний новий словник української мови : у 3 т. / укл. В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. – К. : Аконт, 2007. – Т. II. Л–Р. – 928 с.
15. *Collins Cobuild English Language Dictionary*. – L. : HarperCollinsPublishers, 1993. – 1703 p.
16. Hornby A. S. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* / A. S. Hornby. – Oxford : Oxford University Press, 2001. – 1422 p.
17. День [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/251497>.
18. Дзеркало тижня [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dt.ua/POLITICS/pomischik_nashogo_chasu-84128.html.
19. РІО [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rionews.com.ua/mixed/all/now>.
20. Свобода слова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://svobodaslova.ictv.ua/rus/catalog/2012-05-28/text557.html>.
21. The New York Times [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.nytimes.com/2003/12/21/us/a-deficit-of-100-million-is-confronting-the-nra.html>.
22. 1033 The New York Times [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.nytimes.com/2010/01/18/us/politics/18obama.html>.
23. The New York Times [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.nytimes.com/2012/05/17>.
24. The Washington Post [Electronic resource]. — Access mode : http://www.washingtonpost.com/politics/rick-santorum-is-long-on-substance-short-on-support/2011/12/13/gIQAys7swO_story.html.

25. The Washington Post [Electronic resource]. — Access mode : http://www.washingtonpost.com/mitt-romney-onobama-and-clinton-its-a-beef-not-a-bromance/2012/05/15/gIQAmX9xRU_blog.html.

Славова Л. Л. Кулинарная метафора в американском та украинском политическом дискурсе.

Аннотация

В статье проанализировано кулинарную метафору в американском и украинском политическом дискурсе. Определенная концептуальная сфера, известная человеку, имеет конкретную характеристику и отражается в концептуальной метафоре. Кулинарная метафора базируется на нескольких «моделях опыта». Основу физиологической модели мира образует информация, поступающая из органов чувств человека. Они подлежат анализу как модальности и субмодальности кулинарных метафор.

Ключевые слова: концептуальная (когнитивная) метафора, метафорическая модель, политический дискурс, фрейм, модальность, субмодальность.

Slavova L. L. Cooking Metaphor in American and Ukrainian Political Discourse.

Summary

The article analyzes the cooking metaphor in American and Ukrainian political discourse. Some conceptual sphere known to a person has specific characteristics and is reflected in the conceptual metaphor. There are characteristic features of conceptual metaphors. Any metaphor performs a certain function of cognition, but a conceptual metaphor expands areas of the surrounding reality, is productive and generally understood, etc. The model «SOCIAL AND POLITICAL LIFE IS CUISINE» has 100 metaphoric contexts in American political discourse and 83 – in Ukrainian. Components of the frame in American political discourse are: 1) food, meals; 2) drinks; 3) the quality of food/drinks; 4) taste. The components of the same frame in the Ukrainian political discourse are: 1) kitchen utensils; 2) food, meals; 3) taste, appetite.

The cooking metaphor is based on several «models of experience». The information received from the senses of a person forms the basis of the physiological model. They are subject to analysis as modality and submodality of cooking metaphors. Conceptual metaphors synthesize cognitive processes and language competence not only of one individual, but the whole linguocultural community.

Key words: conceptual (cognitive) metaphor, a metaphorical model, political discourse, frame, modality, submodality.

УДК 811. 161. 236

Слободинська Т. С.,

доктор філологічних наук,

професор кафедри української мови

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

E-mail: slobodynska@ukr.net

СЕМАНТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ КАТЕГОРІЙ ЧАСУ, ВІДНОСНОГО ЧАСУ І ТАКСИСУ

У статті зроблено спробу розмежувати категорії часу, відносного часу і таксису на рівні семантики. З цією метою автор залучає напрацювання реляційної статичної концепції часу загалом і теорії А- і В-темпоральних структур Мак-Таггарта зокрема.

Ключові слова: реляційна статична концепція часу, категорія часу, категорія відносного часу, таксис.

Постановка проблеми. Проблема сутності часу – одна з найскладніших в історії пізнання людиною себе й довкілля. У реляційній статичній концепції часу, якою послуговуються всі класичні науки, зокрема й теоретична лінгвістика, подано уявлення про час як про деяку абстрактну сутність, що має такі властивості: 1) спрямованість – із минулого через теперішнє в майбутнє, і, відповідно, незворотність; 2) лінійність, що уявляється як «множина» моментів із заданим на ньому відношенням нестроного порядку (на зразок «менше чи однаково»); 3) безперервність, яка трактується в математичному розумінні як щільність впорядкованої множини; 4) однорідність, тобто однаковість будь-яких моментів, де б вони не були на «осі часу» [5, с. 67–68]. Геометричний образ часу – пряма лінія, що відображає часові характеристики в напрямку зліва направо.